

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka a soudců Josefa Fialy a Jiřího Zemánka (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelky **Ing. E. M.**, zastoupené JUDr. Pavlem Virágem, advokátem, se sídlem Sudoměřská 6, Praha 3 – Žižkov, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2017 č. j. 30 Cdo 2870/2017-176, a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 7. 2. 2017 č. j. 15 Co 487/2016-152, za účasti **Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze**, jako účastníků řízení, a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 427/16, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2017 č. j. 30 Cdo 2870/2017-176 bylo porušeno právo stěžovatelky na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2017 č. j. 30 Cdo 2870/2017-176 se ruší.

III. Ve zbývajících částech se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) se stěžovatelka domáhá zrušení výše uvedených rozhodnutí obecných soudů, neboť má za to, že jimi bylo porušeno její právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem orgánů veřejné moci podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z obsahu spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 18 C 262/2014, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Obvodní soud rozsudkem ze dne 25. 4. 2016 č. j. 18 C 262/2014-112 zamítl žalobu, kterou se stěžovatelka po vedlejší účastnici domáhala zaplacení částky 251 018 Kč s příslušenstvím jako přiměřeného zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která jí měla vzniknout v souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení vedeného u Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) pod sp. zn. 3 T 14/2001. Městský soud rozsudkem ze

dne 7. 2. 2017 č. j. 15 Co 487/2016-152 změnil rozsudek obvodního soudu tak, že vedlejší účastníci uložil povinnost zaplatit stěžovatelce částku 40 753,20 Kč s příslušenstvím, jinak jej v zamítavém výroku potvrdil. Rozsudek městského soudu napadla stěžovatelka dovoláním, které Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl.

II. Argumentace stěžovatelky

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že byla účastnicí trestního řízení vedeného u Městského soudu pod sp. zn. 3 T 14/2001 pro trestný čin podvodu proti Ing. P. S., Ing. J. E., J. V. a JUDr. L. T. („kauza H-System“) o celkové délce překračující 13 let a 8 měsíců. V uvedeném řízení stěžovatelka vystupovala jako poškozená, neboť jí trestným činem byla způsobena jak rozsáhlá majetková škoda, kdy ztratila veškeré své celoživotní úspory, tak i újma nemajetková. Ministerstvo spravedlnosti nárok stěžovatelky uznalo, avšak na základě speciálního početního algoritmu, který bral v potaz vyšší počet poškozených v daném trestním řízení, přiznalo stěžovatelce za nepřiměřenou délku řízení v trvání více jak 13 let peněžité zadostiučinění pouze ve výši 2 314 Kč. Stěžovatelka se žalobou domáhala zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 251 018 Kč, což je částka, ke které dospěla na základě ustálených výpočetních pravidel Evropského soudu pro lidská práva, který stanovuje částku 15 000 až 20 000 Kč za jeden rok nepřiměřeně dlouhého řízení. Obecné soudy dle stěžovatelky zásadním způsobem porušily její právo na náhradu újmy způsobené nesprávným úředním postupem státu, neboť dospěly v rozporu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu k závěru, že za nepřiměřeně dlouhé trestní řízení v délce trvání 13 let a 8 měsíců stěžovatelce náleží pouze částka 40 753,20 Kč.

4. Soudy své rozhodnutí založily na několika hlavních kritériích, v první řadě na skutkové, právní a procesní složitosti předmětného trestního řízení. Stěžovatelka je přesvědčena, že obecné soudy při snížení zadostiučinění o 30% z důvodů skutkové a právní složitosti věci přecenily vliv složitosti věci na celkovou délku trestního řízení a opomněly zhodnotit, zda měla složitost věci vliv na délku řízení v jeho celém průběhu, či zda se omezila pouze na jeho první a kratší část. V odůvodnění rozsudků obecných soudů nebyly také nijak zohledněny průtahy na straně orgánů činných v trestním řízení, jak je konstatoval i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí v dané věci ze dne 30. 10. 2012. Dalším kritériem, které soudy při svém rozhodnutí zohledňovaly, je to, že dané trestní řízení probíhalo před všemi stupni soudní soustavy. Městský soud na základě tohoto kritéria přikročil ke snížení peněžitého zadostiučinění o dalších 30%. Stěžovatelka je názoru, že z povahy věci lze toto kritérium samostatně posuzovat pouze ve výjimečných případech, kdy jsou dány určité zvláštní okolnosti, které takový postup v konkrétní věci odůvodňují. Stěžovatelka má za to, že uvedené kritérium je nutno ve většině případů podřadit pod kritérium složitosti věci, jinak by došlo k duplicitnímu snižování míry utržené újmy. Rovněž není spravedlivé, aby byl účastník řízení penalizován za to, že využil legitimní možnosti dané zákonem podat opravný prostředek. Třetím kritériem, na základě kterého soudy přikročily ke snížení peněžitého zadostiučinění o dalších 20%, je údajný nižší význam předmětného trestního řízení pro stěžovatelku. Soudy tuto tezi opřely především o argumentaci, že poškozený je v trestním řízení pouze okrajový subjekt, jehož zájmy mají pro trestní řízení sekundární význam, a který by se měl domáhat svého nároku na náhradu škody především v řízení občanskoprávním, a nikoli

v adhezním řízení, které je dle názoru soudů pouhým *beneficiem legis*. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že věc byla natolik složitá, že orgánům činným v trestním řízení při využití všech vyšetřovacích a procesních prostředků poskytnutých trestním řádem trvalo přibližně 6 let, než byly schopny pravomocně prokázat a rozhodnout o vině hlavního pachatele. Představa, že by stěžovatelka téhož docílila v kratším čase v rámci civilního řízení, ve kterém by musela nést břemena tvrzení a důkazní, je naprosto iluzorní. Není proto namístě přičítat k tíži stěžovatelky fakt, že se rozhodla svůj nárok na náhradu škody uplatnit v rámci adhezního řízení, coby naprosto legitimní a zákonem poskytnuté možnosti.

5. Stěžovatelka závěrem uvádí, že v důsledku trestného činu ztratila v podstatě veškeré životní úspory a z nadějných životních vyhlídek se dostala do tíživé finanční a životní situace, s čímž se velmi těžko vyrovnávala. Své naděje na dosažení náhrady škody a morálního zadostiučinění upnula na trestní řízení, které i po tolika letech vyústilo v neuspokojivý výsledek. Stěžovatelka rovněž poukazuje na porušení svého práva na spravedlivý proces, neboť rozhodnutí soudů v její věci jsou v rozporu s konkrétními rozhodnutími o nárocích ostatních poškozených v kauze H-Systém, ačkoli mezi jednotlivými poškozenými nejsou fakticky žádné podstatné rozdíly, které by odůvodňovaly odlišné rozhodování. V této souvislosti odkazuje stěžovatelka na rozsudek městského soudu ze dne 23. 6. 2016 č. j. 25Co 135/2016-130, kterým bylo v po všech stránkách srovnatelném případě poskytnuto poškozenému za stejnou nemajetkovou újmu peněžité zadostiučinění ve výši 119 311 Kč, tedy částka bezmála trojnásobná.

III.

Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

6. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu, městskému soudu a vedlejší účastnici řízení.

7. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že předložila-li stěžovatelka v dovolání námitku týkající se přípustnosti snížení přiměřeného zadostiučinění o více jak 50%, a vyhodnotil-li Nejvyšší soud, že městský soud rozhodl v souladu s judikaturou dovolacího soudu, pak neměl jinou možnost, než dovolání odmítnout jako nepřipustné. Ve zbývajících částech bylo dovolání stěžovatelky odmítnuto pro vady spočívající v absenci náležitého vymezení, v čem stěžovatelka spatřovala splnění předpokladů přípustnosti ohledně zbývajících námitek obsažených v dovolání, když ve svém dovolání pro každou jednotlivou námitku nekonkretizovala, který z předpokladů přípustnosti dovolání považuje za splněný. Takový postup je v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu. Nejvyšší soud dodal, že o dovolání stěžovatelky bylo rozhodováno senátem, nikoliv samosoudcem, učiněné závěry o zjevné nedostatečnosti dovolání pro jeho věcné projednání tak byly hodnoceny a přezkoumány třemi soudci Nejvyššího soudu, čímž se stěžovatelce dostalo nejen vyšší soudní ochrany, ale byla tím poskytnuta záruka, že její dovolání bude řádně posouzeno. Nejvyšší soud taktéž upozornil, že stěžovatelka v ústavní stížnosti neuvádí, jakým způsobem Nejvyšší soud zasáhl do jejich ústavním pořádkem garantovaných práv, když její dovolání odmítl pro vady.

8. Městský soud ani vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti nevyjádřily. Vyjádření

Nejvyššího soudu zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice, stěžovatelka však možnosti vyjádřit se nevyužila.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Po prostudování spisového materiálu dospěl Ústavní soud k názoru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud předesílá, že se již ve své rozhodovací praxi obdobnou problematikou zabýval (srov. nález sp. zn. I. ÚS 2500/17 ze dne 17. 10. 2017, nález sp. zn. III. ÚS 3369/17 ze dne 13. 2. 2018, nález sp. zn. I. ÚS 2119/17 ze dne 14. 5. 2018, nález sp. zn. I. ÚS 2502/17 ze dne 14. 5. 2018 či nález sp. zn. II. ÚS 2109/17 ze dne 11. 6. 2018; rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Podobnost mezi těmito věcmi je umocněna i tím, že mají původ ve stejném trestním řízení (vedeném pod sp. zn. 3 T 14/2001), v němž měli stěžovatelé shodně postavení poškozených. Vychází tak z totožné skutkové situace a brojí proti porušení stejného práva pomocí podobných argumentů. V souladu s čl. 89 odst. 2 Ústavy je tudíž Ústavní soud povinen následovat svůj již jednou vyslovený právní názor.

12. Pro rozhodnutí v této věci je rozhodný nález sp. zn. I. ÚS 2500/17, v němž Ústavní soud podrobil přezkumu rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž bylo odmítnuto dovolání stěžovatelů pro vady, neboť stěžovatelé nevymezili, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Ústavní soud v citovaném nálezu dospěl k závěru, že z dovolání je zcela zřejmé, že stěžovatelé měli za to, že odvolací soud pochybil při řešení otázky týkající se stanovení výše přiměřeného zadostiučinění, neboť základní částku pokrátil tak, že zadostiučinění zbavil satisfakční funkce. Odkázali přitom zejména na sjednocující stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010 ze dne 13. 4. 2011 a také na judikaturu Ústavního soudu [sp. zn. IV. ÚS 1572/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 45/64 SbNU 551)], aniž by to však Nejvyšší soud ve svém odmítavém usnesení jakkoliv reflektoval. Ústavní soud proto konstatoval, že ačkoli stěžovatelé ve svém dovolání dostatečně určitě vymezili, v čem spatřují splnění předpokladů přípustnosti dovolání, Nejvyšší soud se tímto dovoláním odmítl zabývat, čímž porušil jejich právo na soudní ochranu dle článku 36 odst. 1 Listiny.

13. I v nyní posuzovaném případě stěžovatelka ve svém dovolání namítala, že rozhodnutí městského soudu spočívá na nesprávném hmotněprávním posouzení věci,

neboť jí přiznané zadostiučinění je zjevně nepřiměřené ve vztahu k utrpěné újmě a není tak způsobilé dostát své satisfakční funkci. Stěžovatelka dále tvrdila, že dle ustálené praxe Nejvyššího soudu je snížení peněžitého zadostiučinění možné pouze ve výjimečných případech, kdy řada zvláštních okolností odůvodňuje snížení přiznané náhrady o více jak 50%, které je za normálních podmínek hranicí pro snížení přiznaného zadostiučinění. Stěžovatelka rozvedla, proč má za to, že při posuzování jednotlivých důvodů pro snížení přiměřeného zadostiučinění městský soud pochybil, a odchýlil se od ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva.

14. Jakkoli odůvodnění napadeného usnesení vykazuje oproti shora uvedeným případům jisté odlišnosti, zejména v tom, že Nejvyšší soud neshledal přípustným dovolání v otázce celkového snížení základní částky přiměřeného zadostiučinění o více než 50%, s odůvodněním, že městský soud se snížením základní částky celkově o 80 % neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, lze i přesto závěry učiněné ve výše citovaných nálezech vztáhnout i na věc stěžovatelky. Závěr o tom, že dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu se hranice 50 % vztahuje k hodnocení každého kritéria (s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2012 sp. zn. 30 Cdo 3995/2011) totiž Nejvyšší soud vyjádřil např. taktéž ve svém usnesení napadeném ústavní stížností ve věci sp. zn. II. ÚS 2109/17. Zatímco v uvedených věcech Nejvyšší soud konstatoval, že stěžovatelé u této námitky řádně nevymezili přípustnost dovolání, ve věci stěžovatelky Nejvyšší soud dovodil, že městský soud se od uvedené judikatury Nejvyššího soudu neodchýlil, a dovolání stěžovatelky je v této části nepřipustné.

15. Takovému závěru by nebylo čeho vytknout, nebýt toho, že Nejvyšší soud následně uvedl, že ohledně dalších otázek, které jsou v dovolání uvedeny, dovolání neobsahuje náležitosti vyžadované v § 241a odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), neboť stěžovatelka nevymezila, v čem spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti. Nejvyšší soud nekonkretizoval, jaké otázky to jsou, avšak z textu dovolání lze dovodit, že jde o otázku vlivu složitosti trestní věci na délku řízení, snížení zadostiučinění z důvodu průběhu řízení před všemi stupni soudní soustavy a snížený zájem poškozených na řízení.

16. Na věc tak lze plně vztáhnout závěry vyplývající ze shora citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2500/17, ve kterém Ústavní soud mimo jiné Nejvyššímu soudu vytkl, že ve svém odmítavém usnesení nereflektoval odkaz stěžovatelů na sjednocující stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu a judikaturu Ústavního soudu. Shledal-li proto Nejvyšší soud za této procesní situace vadu dovolání v tom, že dovolatelé neuvedli, od jaké konkrétní rozhodovací praxe se odvolací soud odchýlil, jednal v rozporu s jejich právem na soudní ochranu.

17. V posuzované věci Nejvyšší soud nebral ohledně jednotlivých dovolacích bodů (vliv složitosti trestní věci na délku řízení, snížení zadostiučinění z důvodu průběhu řízení před všemi stupni soudní soustavy a snížený zájem poškozených na řízení) v úvahu výslovný odkaz stěžovatelky na jeho judikaturu (stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 Cpjn 206/2010).

18. Ústavní soud proto nemohl nezohlednit svá shora citovaná dřívější rozhodnutí ve věcech, které se v meritu neodlišují od posuzovaného případu, a jejichž právními závěry je vázán. Jak již bylo shora konstatováno, na uvedeném závěru nemůže ničeho změnit

skutečnost, že Nejvyšší soud ve věci stěžovatelky se svým závěrem o hranici 50% snížení vztahující se k hodnocení každého kritéria spojil nepřipustnost dovolání, když následně ohledně jednotlivých stěžovatelkou předestřených důvodů, pro které by ke snížení nemělo dojít, či případně v menší míře, nesprávně tvrdil (tak jako v ostatních citovaných nálezy zrušených usneseních) nevymezení přípustnosti dovolání. Oproti shora uvedeným věcem dalších poškozených v „kauze H-systém“ Nejvyšší soud pouze formálně změnil strukturu svého odmítavého usnesení.

19. Stejně tak Nejvyšší soud nerefletoval odkaz stěžovatelky na nález sp. zn. IV. ÚS 1572/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 45/64 SbNU 551), který se taktéž zabýval otázkou výše zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení. Podle stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 ze dne 28. 11. 2017 (460/2017 Sb.) přitom platí, že § 237 o. s. ř. ve spojení s čl. 4 a čl. 89 odst. 2 Ústavy vyžaduje, aby jako přípustné bylo posouzeno dovolání, závisí-li napadené rozhodnutí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva vztahující se k ochraně základních práv a svobod, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury Ústavního soudu.

20. Ve světle uvedených kritérií má Ústavní soud za to, že napadeným rozhodnutím Nejvyššího soudu bylo právo stěžovatelky zakotvené v čl. 36 odst. 3 Listiny porušeno. Ústavní soud proto i v této věci přistoupil ke zrušení ústavní stížnosti napadeného usnesení Nejvyššího soudu. Stejně jako ve shora citovaných nálezech přitom respektuje zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů a nezrušil tudíž napadený rozsudek městského soudu, když v této části Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako nepřipustnou. V dalším řízení dovolací soud opětovně posoudí dovolání stěžovatelky z hlediska splnění zákonem stanovených procesních předpokladů, a to v souladu s právním názorem vysloveným v tomto nálezu.

21. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu vyhověl a napadené usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ve zbývajících částech ústavní stížnosti odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e), ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud ústní jednání ve věci nenařizoval, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 18. září 2018

Radovan Suchánek
předseda senátu